

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת תולדות

א. כלי יקר.

פרק כה' פסוק כה':

ויקראו שמו עשו. שנעשה ונגמר בשערו, זה הוא סימן שיהיה העולם הזה חלקו וגורלו, ולא יהיה לו עוד חלק בעולם הנצחי, כי ההבדל בין קניית שני מיני שלמות אלו הוא זה, כי מיד כשנולד האדם הוא משתמש בכל הפלים הגשמיים, וכל תמשת חושים פועלים פעלתם, ויש לו מיד חשק ורצון אל כל התאות שהחמר תומד ומתאנה, אכל ושתה ויתר שמושי הגוף ההכרחיים. אבל בפלים השכליים, כמו המח והלב והשכל

עצמו, אין האדם משתמש בו ביום הנולדו קלל, כי האדם "עיר פרא יולד" (איוב י"ב), אך כבואו בימים יפקח עין שכלו ויקנה זה השלמות המעלה מעט מעט, כמו שבארנו פרשת בראשית בפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" (לעיל ב"ז). ולפי זה, מה שנולד עשו נגמר בשערו, זה מופת על שכל עקר השמישיו יהיו בכלי החמר הנעשים ונגמרים בעת הנולדו, ואינן מוסיפים בעצמותם שום תוספת.

אלו

1. בצט מה ככלל הקושי או האלה?
2. מה מסמלות דוקא השערות - לצרות?
3. מה ההפך בין צללי חיים אחרים לצומת האדם בקשר להתפתחותו החל מן הלידה והלאה?
4. איך זה מקרין על היצור הנולד בקשר לצתידות?
5. מהי לפי זה מסקנתו של רש"י בדבר חלקו של עשו בצומת?

* * *

ב. המשתדל.

פרק כ"ו פסוק י"א:

[יא] הנוגע באיש הזה: לרעה, כמו כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו (זכריה ב' י"ב). כי יד אלוה נגעה בו (איוב י"ט כ"א) ומוזה נגע, וכן שורש פגע, שענינו קרוב לשורש נגע, נמצא להורות על המכה, כמו ויפגע בו וימות (מ"א ב' כ"ה) ומוזה נגע. באיש הזה ובאשתו: או באשתו; האפודי מפרש ומכה אביו ואמו כאילו כתוב ומכה אביו ומכה אמו, וכן כאן הנוגע באיש הזה והנוגע באשתו; ונכון אלא שהענין אחד, והנה צינה אבימלך על הדבר הזה, למען ידעו העם שהיא בעולת בעל, כדי שלא להביא אשם על העם כולו, והזכיר גם את יצחק גבאי הזה, כדי שיהיה הענין בלי גקיה, וגם אולי קצת מהעם יכעסו על יצחק על שהתל במ עד עכשו באמרו: אחותי היא.

אלו

1. בצט מה הקושי?
2. רש"י מוכיח כי שימושי לפון מסוימים מהווים כבר את המסכה, דוממאות נלע וכלע מוכיחות זאת, איך?
3. למה כירושו לאו' של "ובאשתו" צריך להיות "או"?
4. מהי סיבות אפשריות למה הנזכר עם את האיש ולא רק אשתו?

* * *

פרק כו פסוק יג:

ויגדל האיש וילך הלוך וגדול עד כי גדל מאוד (כ"ו י"ג)

אפשר לכין כונת אריכות הלשון עפ"י הכתוב במשלי (כ" כ"א) נחלה מבהלת בראשונה אחריתה לא תבורך. (כלומר לא תתברך, לא תצליח). והכונה, דעושר הבא בבהלה בפעם אחת סופו להאבד. וזה כונת הכתוב כאן, ויגדל האיש וילך הלוך וגדול. מעט מעט, מעלה מעלה, לא בפתע פתאום ולא בשטף כמו בהלה, ולכן הצליח עד כי גדל מאוד.

וכן יתבאר הלשון בתורה בפ' תבא, הגר אשר בקרבך יעלה מעלה מעלה, דמשמע שהעלי' תהי' בהדרגה מעט מעט, כדי שתתקיים לו.

וכן יש לכין עפ"י זה את הלשון באסתר (ט' ב'), כי האיש מרכי הולך וגדול, כלומר, לא בפעם אחת, כי אם מעט מעט, כדי שיבא לקץ מרום הגדולה ותתקיים גדולתו. וע"ע להלן בפ' ויתן לך האלהים...

ואמנם מצינו בגמרא מגילה (ט"ז א') אומה זו (ישראל) משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהם יורדים, יורדים עד לעפר וכשהם עולים, עולים עד לכוכבים, ומשטחות הלשון משמע דהעליה היא בפעם אחת, וזה לא כמו שבארנו, דעלי' טובה רק אז כשהיא הולכת מעט מעט.

אך מהאופן השני, כשהם יורדים עד לעפר, מתבאר דהירידה היא מעט מעט ולא בפעם אחת, וכך מוכרח לומר, יען כי הן זה ברור, כי הירידה באה בעונש, ומצינו בגמרא (ע"ז ד') שאמר הקב"ה, כשאני דן (מענש) את ישראל אני נפרע מהם כנקור של תרנגולים, כלומר, מעט, מעט, ואם כן צריך לדון גם את האופן הנגודי בעלי' לכוכבים גם כן מעט מעט.

ואני תמה, שסמכו זה דנפרע מעט מעט על פסוק באיוב ולא סמכו על הפסוק בתורה, בתוכחה, בפרשה תבא, הגר אשר בקרבך יעלה מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה, הרי דהירידה היא בהדרגה מעט מעט.

ועפ"י המבואר אפשר לפרש יפה את הפסוק במשלי (י"ג י"א) הון מהבל ימעט וקובץ על יד ירבה, והנה סוף הפסוק אינו מענין תחלתו, כי מה להבל עם קיבוץ על יד, והם שני ענינים שאינם מקבילים זה אל זה, כי "הבל" ענינו ריק, התעה בשוא, וכדומה, וקובץ על יד — זה הקובץ מעט מעט, פרוטה לפרוטה.

אבל יתכן, כי באה המלה מהבל בסגנון היפוך אותיות, תחת מבהל, כמו הרבה מלים כאלה, אדב—דאב, בהלה—בלהה, זעה—זועה, זועה—זעה—כשב, פרש—פשר, שלמה—שמלה, וכן פרשתי בשמואל א' (כ"א ג') ואת הנערים ידעתי — תחת יעדתי, ממובן הזמנה, ומלשון ואם לבנו יעדנה, ר"פ משפטים, וכן בירמיה (א' ה') בטרם אצרך בכטן ידעתיך — תחת יעדתיך, כלומר הזמנה, ומקביל אל סוף הפסוק וטרם תצא מרחם הקדשתיך, ובתהלים (ס"ח כ"ב) אלהים ימחץ ראש אויביו קדקד שער — תחת קדקד רשע, ובקהלת (ח' ח') ולא ימלט רשע את בעליו — ולא ימלט עשר (עושר, עשירות), (ומקביל אל הפסוק במשלי (י"א ד') לא יועיל הון ביום עברה), והרבה כהנה, ובדה"א (ד' ט') ואמו קראה שמו יעבץ כי בעצב ילדתי, ולפי זה היתה צריכה לקרא לו יעצב, אך הוא מן המלים הפוכות.

ולכן קרוב לומר, כי בהפסוק שעמדנו עליו, הון מהבל ימעט, באה המלה מהבל בהפוך אותיות — תחת מבהל, כלומר, הון הבא בבהלת בפעם אחת, וכמו הפסוק נחלה מבהלת בראשונה — אחריתה לא תבורך (משלי, כ" כ"א) וכמו שבארנו למעלה, ואמר, כי הון הבא בבהלה ימעט, אבל הון/הבא ע"י קיבוץ על יד, מעט מעט, ירבה, וכמו שבארנו.

שאלות

1. מה מטריד את פרשנינו הפסוק זה המצריך לרצתו ביאור?
2. פרשנינו קובע נחירות כי הן עליה והן ירידה ראוי שיבואו לא, בצצם למה?
3. מה הן הכחותיו מן הפסוקים?
4. איך הוא מאכר את הפסוק פסל?
5. מה בצצם הרציון בכל זה?

* * *

תולדות

ד. הכתב והקבלה .

פרק כז' פסוק טו':

(טו) בגדי החמרת.

ערש"י. חמס נמכרש"י (צא ל"ס) ליתא סמוכות צגדי מלכות צמשי חסז וארסא דעלמא דגזין להון צנוקמין וריחין ליקרא דלצושי, ונה דלמרו דלינון לצושין אתו להסוא רשע דעשו דנקיז להון מנמרו וסיו של אדם הראשון קשיא מלה דלינון לצושין דלחלצשו צבו אדם ואתח"י לא לחלציש צבו צר נש אסרא, ע"ש: בנה וגר הגדול בנה הקטן. כמה פעמים החזרו יעקב ועשו צפרטה זו צלתי תוארס, רק כאן צהלצטת הצגדים החזרו צתאר גדול וקטן, להורות על קטרון מעש"י שהשתלמותה צה לא היתה מעשה הדיוטית לרמות את צעלה ולעשות הסך רצונו, רק כונתה האמתית היתה מנד תאר שלהם שזה גדול חס קטן ולקיים את הגאמר לה מפ"י הצוואה. וצז יעצד לעיר. ולדיך בגדול להיות נכנע חסת הקטן: ותלכש את יעקב. הניח יעקב את חנו להיותה כמשרתת חליו להלצישו ולא היה לוקח את הצגדים ללצטס. מעלמו, כי מעשה זו לרמות את חציו היה שלא לרצן יעקב:

אלו

1. איך הוא מפרש "התמודדות"?
2. מה היה המיוחד בפעדים אלה דוקא?
3. פרשנו צומד צל כק שהתארים קטן ודגול מופיעים רק כאן ולא במקו כל הסיפור, איך הוא מנמק זאת?
4. מה היה "כשרון מצויה" של רבקה ומה לא רצתה ומה כן רצתה?
5. למה הלבישה רבקה את יעקב?

* * *

ה. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק כז' פסוק מא':

יקרבו ימי אבל אבי, אולי" עשו-לרוע תכונתו-השב להגקם מאביו ומאמו ואמ' שיקריב מיתת אביו בהרנו יעקב ואמו תתאלמן, ועל כל הדברים והמחשבות שלו הרחיקוהו מעליו, וזהו וילך עשו אל ישמעאל, כי נחרק מאביו ומאמו, כי ראה שהבירו מחשבתו וישנאוהו:

אלו

1. דבריו הקצרים כאן של פרשנו חס מלאי רציונות מלונ"מ, בצצט מה הקושי האפשרי?
2. מה - אולי - חס צויו?
3. איך חס לצלות זאת?
4. מי ולמה הרחיקו את צויו מן הבית?
5. למה הלך דוקא ליסמאל - התוכל לנחש?
6. מנין לו שהוריס ענאו אותו?

* * *